

jsme na procházce," odpovím a dám mu dobrou noc.

Milý Pane Bože! Do nejděšší smrti nezapomenu, jakou jsem radost tím malým darem způsobil. Hned druhý den, právě když jsem chtěl do práce jít, někdo na dvéře zatluče. Otevru — tu stojí stařec s svou ženou a s pláčem děkují za to milosrdenství, které jsem nad nimi učinil.

Já jsem se stavěl, jako bych o ničemž nevěděl; oni ale zůstali při tom, že koza a slepice ode mne jsou, které v chlívci našli. Naposledy ten nebohý stařec stiskl mi ruku a s slzavýma očima řekl: „Davide, pamatujte, když se vám a vašim dětem dobře povede, tak jste toho skrze mne na Bohu zasloužili. Kdykoli polívku z mlíka jíst budu, vždycky se za vás s svou ženou pomodlím.“

Potom ten stařec ještě několikrát do naší vesnice přišel, a kde koho z nás potkal, vždycky slzel a děkoval, aby nám to Bůh tisíckrát zaplatil, co jsme mu dobrého učinili. Po pěti letech umřel a jeho poslední slova byla: „Bůh požehnej Davidovi a jeho dětem.“

VÁCLAV RODOMIL KRAMERIUS

ŽELEZNÁ KOŠILE

Vypravování

Hrad knížete Tolfi stál na vrcholku příkré a do moře daleko strmící skály nad bezednou propastí Scylou; vyhlídka byla z hradu na velmi krásný ostrov Sicílský přeutěšená. Sem se skrývali za starých časů, když nevole domácí ourodnou půdu itálskou hubily, tací vězňové, za něž byla veliká výplata určena. Zde také zavřeny byly ve sklepích, z tvrdé skály pracně tesaných, ony ubohé oběti, které msta pronásledovala a zasáhla — msta temná, divoká, srdcí necitelných. Vivenčio, šlechtný a urozený, neohrožený v boji a ozdoba Neapole za dnů zlatých květoucího míru, tento mladý, udatný a hrdý Vivenčio vpadl v moc svého lstivého a nesvědomitého nepřítele. Byl vězeň Tolfisův a chřádl v osamělém žaláři skalním, jehožto dvěře se nikdy dvakrát neotevřely živému tvorů. Vězení toto podobno bylo prostranné kleci, jejížto strop, podlaha a stěny — pevně a hrubě zhotovené — z kovaného železa pozůstávaly. Vysoký strop jako klenutí vydutý měl sedmero oken, silnými železnými tyčemi zamřížovaných, jimiž světlo a povětrí do vězení se dostatí mohlo. Kromě těch oken a navlas přiléhajících dveří nebylo kolkolem ni škulinky ani štěrbinky po všech těch černých, hladkých a chladných železných stěnách. Železná postele s otepí slámy stála v jednom koutě a podle ní džbán vody a špatná nádoba s ještě špatnější potravou.

Neohrožený Vivenčio přece se zděsil při vkročení do tohoto vězení, zaslechna, jak nemluvný průvodce jeho těžké dvěře vysoko nad ním trojnásobně uzavírá. Mlčení biřicovo zdálo se mu zvěstovati, že zaživa do svého hrobu sstupuje.

Rytířovy vyhrůžky a prosba, jeho divoké volání o právní vyšetřování, jeho ouzkostlivé vyzvídání úmyslu svého nepřítele — vše to bylo nadarmo. Průvodčí slyšel, ale nepromluvil — právě příhodný pomocník, jenž nemá jazyku míti. Jak strašlivý byl tlapot při odchodu jeho! Ach, když poslední kročej ještě na ucho zvězněného dorazil, zmocnilo se ho studené předzvídaní, že se mu nikdy více kročej lidský ni hlas člověka nezjeví. Snad již posledně byl tvor lidský uzřel. A tu pohlédl vzhůru k nebi jasnému a připomnul si na zemi krásnou, ach na svět spanilý, který tak rád měl i jehož také miláčkem byl! Život svůj měl dokonat — život, jehož byl teprv počal požívat. A kterak? Tajným-li otrávením, nebo vražedným přepadením? Nikoli, vždyť nebylo třeba sem ho odvléci. Snad-li hladem? Tisícera to smrt za jednu! Ukrutnět' pomýšlení na mnohaleté zvěznění v tak hrozné opuštěnosti, kde duše lidská, všemu sdílení ustraněna, buď by musila v třeštění, nebo v hovadskou blbost upadnout.

Ani té nejmenší naděje k uprchnutí: leč by v holých rukách byla založena Samsonova síla tohoto žaláře mocné železné stěny z základů svých vytrhati. A nebylo ani k nadání, že by kdy jeho nesmírlivý nepřítel milosti mu udělil. Jeho rychlé usmrcení — budiž i nejukrutnější rukou — nebyl úmysl Tolfiho; vždyť se to již státi mohlo, a nestalo se! Jistě tedy že byl určen ku pomstě nejvymyslnější ukrutnosti ukrytu býti; ale jakou pomstu si vymyslel tento pekelný nepřítel? Zdlouhavou smrt vyhladověním? Nebo ještě zdlouhavější osamělým vězením, v němž poslední jiskra života znenáhla uhasne; kde duch prve zmizí a tělo pak v prach a popel zpráchniví. Již byl večer, když Vivenčio do svého žaláře vstoupil, a temněji i hustěji zakrývala černá rouška noci hrůzu toho místa. Vězeň, pohřížen v tom strašlivém přemejšlení, sem tam se procházel ve svém žaláři. Ani zvon z hradu, ani z blízkého kostela neohlašoval ubohému změnu hodin. Ó jak často se pozastavil poslouchaje hlasu lidského! Však samotnost té pustiny, tato mlčelivost

hrobu — to vše není tak tiché a tak osamělé, jako jeho byl smutný stav tento. Mysl jeho klesla a zemdlený upadl na slaměné lůžko. Zde spaní poznenáhlu utišilo outrpně vědomost bídy jeho a sny sladké ukolíbaly ducha jeho k upamatování, jenž mu bývalo známé, ale všem vězňům Tolfišovým vždy odcizenější a smutnější.

Jak byl Vivenčio opět procitl, vyjasnilo se; však dlouho-li spal, nevěděl. Mohlo to býti časně ráno nebo večer; neznal jiného rozdělení času než proměnu světla a tmy. Ve snu tak blaženým se cítil — byl mezi příbuznými, jenž ho milovali, ach mezi miláčky, jenž ho milovali více, vřeleji než přítel — sen tento byl tak příjemný, že nešťastný procitna podruhé pocítil trpkost prvejšího děsného okamžení. Pochybuje a divě se hleděl kolkolem a vzal chtě nechtě hrst slámy z lůžka svého, jako by se tázal, co toto znamená. Však pamětlivost — ta věrná služebnice ducha — brzy odkryla temnou roušku předešlosti a temněji ještě vzpínalo se strašidlo nejisté budoucnosti z prohlubně bezedné. To jím otráslo a Vivenčio hlasitě kvílel pro uprchlý sen, jak by byl opravdovost býval.

Utišiv se konečně, přehlížel pokojně a pozorlivě vězení své. Ach jasnější světlost denní jenom mu potvrdila to, co mu při šeru večerním předešlého dne na mysl napadlo, totiž nemožnost uprchnutí. Ale jak jenom kolem se pohlédl, poznovu dvě věci pozorlivost a zvědavost jeho povzbudily. Jedno mohlo býti mámení, omyl, ale druhé nebylo k zapření. Jeho džbán a nádoba s pokrmem — co zatím spal — byly blíže ke dvěřím popostrčeny. A byť i byl o tom pochyboval, jistě byl džbán jiné podoby i barvy a krmě byla jiná, lepší než včerejší. Byl tedy v noci navštíven? Ale kterak si sem ten neznámý přístupu zjednal? Což tak tvrdě spal, že by ho byl rachot závor a zámků na těžkých železných dvěřích neprobudil? A kdyby i to byl chtěl zapřít, tedy tím více bylo k víře nepodobnější, že by se byl přístup jinými — zdánlivě nemožnými prostředky — státi mohl. Neměl tedy hladem umřít? Ale tento tajemný způsob po-

travou ho zaopatřiti byl příčinou k důmnění, že má býti ode všeho lidského společenství odloučen. Co neméně pozornost jeho na se lákalo, bylo i zdánlivé zmizení jednoho z těch sedmi zamřížovaných oken v klenutí Vivenčiova vězení: dobře se pamatoval, že je znamenal i počítal, a jejich nynější počet i podivný soustav v nestejně odlehlosti od sebe nyní mu tím více do oka padal. Však k pravdě se více podobalo, že se mejliti mohl, než aby se byla ta velikánská železná litina pohnula; a protož i s tím se ukojil.

Vivenčio pojedl beze strachu. Byl-li to jed, vždyť přece jenom nemohl Tolfiho vražednému úmyslu ujít a rychlá smrt, tať mu byla nejžádanější. Zdlouhavě a smutně tento den ušel. Byl té naděje, že při ustavičném bdění přes celou noc přece konečně neznámému na stopu přijde, jenž mu snad opět jako předtím potravu a nápoj přinese. Jediné jen pomyšlení na přiblížení se živého tvorů, jenž by mu byl snad mohl dáti nějaké vysvětlení o jeho osudu, an mu jest určen, podalo mu blažené útechy. A kdyby jenom jediný přišel, zdali by se ho nemohl v zoufanlivém vztěku zmocnit nebo ho k outrpnosti pohnout a sliby nejštědřejší odměny k otevření žaláře přemluviti? A byť by i ten byl ozbrojen i všemu prošení a síle samé nepřístupný, což by se mu mohlo horšího stát jako očekávaná a žádaná smrtelná rána? Sladký to los v přirovnání s očekávaným úplným zapomenutím!

Noc nastala a Vivenčio bděl. Byl den a Vivenčio s hrůzou se divil. Tak tedy zemdleného přece jenom sen překvapil. Stál tu před ním nový džbán s vodou a nová nádoba s pokrmem. Na tom nebylo ještě dosti — když vzhůru pohlédl k oknům — spravedlivé nebe! — bylo jich jenom pět!! Tu nebylo klamu k nadání! Však co z toho mělo pojit? Do jaké podivné tajnosti plné peleše byl uvržen? Upřeně hleděl kolkolem, až mu oči přecházely; však ni stopy k uzření, jak by se ten makavý odív mohl vysvětlit! Prohlížel a pátral u dveří, byly-li otevřeny; ale maličností se přesvědčil, že jimi ani nebylo hnuto. Otýpka slámy, kterou byl

předvečerem neouhledně ke dveřím uvrhl, ležela na témž místě, a přece by byla musila nejmenším pootevřením dveří dále postrčena býti. Zdali toto tajemství bylo v stěnách? Zdály se býti jediná pevná železná litina a štěrbiny všecky, kde se která nacházela, co nejoužeji byly pospolu spojeny. Ještě jednou — a opět vše kolem bystře zkoumal, pak i podlahu prohlížel a strop a věnec těch skoro strašidelných oken — ale nikde a nikde stopy k vysvětlení tohoto tajemství. Skorem zdálo se mu, že se vězení jaksi zoužilo; ale i to byl klam, z nenadálého zmizení dvou oken velmi lehce vysvětlitelný.

S přehroznou ouzkostí očekával Vivenčio nejbližší noci. Noc přišla — ale zrádný spánek neměl ho překvapiti. Umínil až do rozednění po žaláři se procházet a vynasnažením všech smyslů neustále samou tmou po všem zjevení tak podivného úkazu pátrat. Asi dvě hodiny po půlnoci (tak počítal od té chvíle až do rozednění) pocítil jakési slabé třesoucí se hnutí na podlaze — ani nedýchaje pozoroval. To trvalo asi minutu, ale tak zlehka, že i toto hnutí za pouhou důmínku držel. Nenadále pocítil studený průtah větru nad sebou, a žena se tam, odkud se vítr zdál pocházet, klopejtnul přes něco, což držel za svůj džbán s vodou. Beze vší pomoci pozoroval dále, ale nic se nedálo po celou tu noc. Ráno se šeřilo — rozednilo se — s hrůzou pohlédl Vivenčio na okna vzhůru — viděl jenom čtyry. Počítal — ale napočítal jich jenom čtyry, páté okno snad ještě něco zakrývalo. Rozjasnil se docela den a osvěcoval každinký kouteček jeho žaláře; tu opět jiné předměty se Vivenčiovi namítly. Na podlaze ležely střepiny včerejšího džbánu a blízko těch, hned podle stěny, nově naplněný džbán a nádoba s jídlem. Klepal na všecky stěny — dosavád se zdály být jediná pevná nepohnutá zeď; bouřil na ně mocí a násilně; ale nic k vyšetření, že by kde byly duté. Ouzkostlivě opět pohlédl vzhůru — páté okno skutečně beze vší jiné změny zmizelo. Ani také více nemohl pochybovat, že skutečně vězení jeho kolem se zoužilo. Strop stál nížeji a pro-

tější stěny stejně tak se byly sblížily, co tři zmizelá okna vynášela. Vivenčiova mysl se mátlá. Jakýsi přeukrutný úmysl, pekelná nějaká muka a neslýchaný čin nejvymyšlenějšího trápení vězel za těmito hroznými přípravami.

Takovouto péčí a ukrutnou nejistotou své budoucnosti soužen, seděl zde mlče v zamyšlení a hodina, jedna druhou stíhající, děsila ducha jeho strašlivými obrazy. Konečně vyskočil s hledem třestně pomatěným. „Ano!“ zvolal přehrozným hlasem, „tak jest, tak to být musí! Dáble! Nelidský pekelníku, to-li tvá msta?“ V pomatění uvrhl sebou na zemi — slze se mu vylily z očí a studený pot mu na čele vyrážel — v divém zoufání vlasy sobě rval z hlavy a vztěkem hryzl železnou podlahu — lál a proklínal Tolfiho, a hnedle zase zkroušeně se modlil. Když pak násilí bolesti a ouzkosti drobet ulevila, uvrhl sebou na zem a plakal jako dítě. Šero večerní rozlučujícího se dne ještě ho v takovém zoufání zastihlo. Nepožíval toho dne ani pokrmu, ani krůpěj vody neochladila jeho vyschlá ústa a po dvě noci ani oka nezamhouřil. Hlad a umdlení ho přemohlo. Okusil pokrmu, divokou hltavostí vodu svou vypil a sklesl jako zpitý na lože své, kdež ho divá ouzkost i ve spaní přeukrutnými sny trápila. Tu vyskočil ze spaní s bolestným nářkem a rozepjatými raměmi chtěl sesypající se obydlí zadržovat; ale procitna ze sna a cítě, že dosti ještě má prostrannosti k oddýchání, poznovu zase usnul a strašlivými sny se trápil.

Jitro čtvrtého dne rozjasňovalo se nad Vivenčiem; ale již byl bílý den, než se z omráčení svého docela vzpamatoval. Jak trapná těžkomyslnost ubohého napadla, když jenom tři ještě vyběvající okna uzřel. Tři jenom okna a nic více? Zdálo se, jako by znamenala počet ještě mu zbývajících dnů. Tiše a ke všemu připraven měřil šíři i vejšku svého příbytku a pochopil patrně a s jistotou hroznou, co znamená nížící se klenutí i srážející se stěny. Zoužení jeho přepodivného vězení bylo nyní velmi patrné, ano makavé, než aby se bylo mohlo pomyslit, že to jen pouhá důmínka. Ale jakým to pekelným tajemstvím díti se mohlo, aby zdě, krov

i okna beze všeho povyku, ano skoro nepatřně takříkaje se scvrkaly a do sebe srážely, tož mu bylo nepochopitelné — ale toto nepochopitelné skutečně se dalo a s tím i nejstrašlivější, nejzdlouhavější muka smrti. Jak rád by se byl nejvzdálenějším pomyslením na nějakou jenom možnost osvobození potěšil, však medle bylo-li co k možnosti podobného k vymyšlení? Jaká to neslýchaná ukrutnost, ubohého tak zdlouhavým trýzněním umořit, den ke dni ho tak hrůzoplenné smrti blíž a blíž podávat, beze vší útěchy náboženství, bez lidské přítomnosti a o samotě ho zanechat. O samotě měl zahynout — o samotě očekávat z povolna se blížící smrti, jejíž nejvymyšlenější trápení právě v této zdlouhavosti a samotě záležela!

„Nebojím se smrti,“ zvolal, „ale k smrti se připraviti musím; a byť i v tu chvíli přišla se vší hrůzou svou, mohl jí snad, jak myslím, vstříč jíti! Ale jak a čím do té poslední chvíle ještě zmužilost svou udržím? Přečkám-li ještě ty tři velmi dlouhé dny a noce? Žádná moc ve mně není s to tuto strašlivou obludu ode mě zahnat. Ó kým bych beze smyslů do náručí jejího padl! Ach celý svět bych dal za tvrdé, za věčné usnutí.“ Při takovém nářku a kvílení znamenal Vivenčio, že nádoba jeho s pokrmí i džbán s vodou jako obyčejně vyměněni byli. V takové zoufalosti napadla mu myšlenka k jedinému ještě osvobození. V noci umínil si v tom okamžení, jak ucítí ono třesoucí se hnutí a průtah větru, že hlasitým voláním ouzkost svou najevo dá. Vždyť pak musil být někdo nablízku v tom okamžení, když se mu jídlo podávalo; snad by bylo ucho lidské přítomno, snad ucho bídě lidské nakloněné. Ano, přinejhorším mohl dozvědět, co ho přece očekává: raději jistotu nejukrutnější než budoucnost nejistému zdání a traplivým snům rozpařené obrazotvornosti zanechanou.

Noc se přiblížila a nepohnutě jako socha stál Vivenčio, ani se nepokusiv dýchat, by i nejslabším hnutím dychtivě očekávané přiblížení člověka sluchu jeho neušlo. Takto tělesně i duševně nejostřejší pozorností se namáhaje, napadlo

mu, že by na podlaze leže všechno hnutí pod sebou ještě zřetelněji zpozorovati mohl. Nedlouho tak ležel, vtom se podlaha pod ním pohnula. Vivenčio vyskočil a křičel, co hrdla měl, o pomoc. Zase poslouchal tiše. Průtah větru nepocítil, bylo ticho jako v hrobě a odpověď se žádná neozvala. Tu se dal do pláče usedavého, a obnovenou ouzkoostí na zemi padna, kvílel: „Ach Bože, Bože dobrotivý, jenom ty mně pomoci můžeš, nebo mně síly dopřát v nastávající zkoušce!“

Poznovu se rozednívalo nad ubohým vězněm a s obnovenou strašlivostí hleděl shůry němý hlásatel jeho brzké zkázy na něj. Dvě okna, dva dni — a bylo po všem. Čerstvý nápoj, čerstvá krmě jako prve. Tajné navštívení stalo se a Vivenčio nebyl vyslyšán. Jak hrůzoplňná byla ta němá odpověď na úpěnlivou prosbu jeho! Strop vězení jeho vznášel se sotva na střevec zvejši nad ním. Zde stály od sebe tak blízko, že nevynášela šířka ani šest kročejů. Hrůza nad hrůzu pojímala opuštěného vězně. Ale hluboká bolest jeho nejevila se více hlasitým lkáním. S založenými rukama a zaťatými zuby, krví zalitými, ustavičným bděním uslablými očima, jenž divoce sem tam se po podlaze zmítaly, těžkým rychlým oddýcháním a kvapným kráčením procházel se neúnavně v omámení a zamyšlení sem tam. Kdož pochopí, kdož vysloví a kdo popíše hrůznou temnost myšlének jeho? Co osud smrti, pod níž znenáhla oddýchává, bylo myšlení jeho a nebylo k přirovnání i s tím nejhrůznějším všeho lidského bédování. Vtom upřel se nenadále zrak jeho na železnou stěnu nad lůžkem. Slova na ní stála — slova, psána rukou člověka! Padl na to místo; ale krev se mu zarazila v žilách, an četl:

Já Ludoviko Sforza, omámen penězi knížete Tolfi, vynaložil jsem práci a přemejšlení tři let, abych tuto pekelnou slávu umění svého zhotovil a vyvedl. Po dohotoveném díle zavedl mne sem jednou zrána nevěrný Tolfi — víc ďábel než člověk — pod zámínkou, abych se přesvědčil sám o prospěšnosti práce své,

a tu mne obětoval samého novému vražednému nálezu mé umělosti, abych takto ani nemohl tajemství vyzraditi, ni opět co podobného vyhotoviti. Odpustiž mu to milosrdné nebe, jakož i sám doufám, že mně, nástroji tak pekelného nápadu, odpuštěno bude! Bídniče, jenž toto čteš — buď kdo buď, uvrhni se na kolena svá a vzývej, jako já, toho o milosrdenství, jenž tobě sám jediný může síly dopřát, by ses mohl pomstě Tolfiho, jeho vražednému nástroji s pokojnou myslí oddati, an budeš v málo hodinách rozmačkán, jako jím rozmačkán byl ten, jenž ho zhotovil!

Z hlubokosti ducha zavzdychl Vivenčio. Jako vražednou ocelí protkнутý stál zde s vyvalenými očima, těžkým dechem a třesoucíma se rtema, ustavičně na nápis upřeně hledě. Bylo mu, jako by ho byl hlas z hrobu napomínal. Naděje všechna ho opustila. Zde stál ortel smrti jeho málo několika, ale velmi strašlivými slovy. Nejbližší budoucnost se mu zjevila odhalená, velikánská a strašlivá. Temeno jeho cítilo již skoro spadající hrůznou tíží, zdálo se mu, jako by ho již obrovské rámě železných stěn svíralo a kosti v něm praskaly. Jako bez sebe hledá v oděvu svém nějaký nástroj smrti. Sám se škrtí vlastní rukou — ale nadarmo. Divoce hledí na stěny a volá vztěkem nejstrašlivějším: „Předejdu vás a vaše určení, o vás si hlavu roztříštím.“ Trnouce potupný posměch zoufanlivosti prsa mu protkne. „A proč bych to činil,“ vzdychá, „vždyť i ten člověk byl, jenž první v divokém objetí vašem skončil; dočkám se osudu svého jako on!“

Slunce se rozloučilo s světem a večer nastal; Vivenčio hleděl okny, již sníženými, na zlaté papršky jeho. Radostný pocit projel duši jeho. Bylať to sladce bolestná vazba, jenž ho v tom okamžení naposled ke světu poutala. Napřáhl se a vysoukal až vzhůru k oknu, kde se za mříží držel a do rozlehlé spanilé dálky hleděl. Ach, co viděl a slyšel, zdálo se být právě proto zavedeno, aby tím spanilým vyhlídnutím smyslové ubohého, ode všeho světa opuštěného docela pomateni byli! U východu dlouhého průduchu ve skále vyte-

saného lesklo se přívětivé nebe, zapadající slunce, rozlehlé moře a v dálce veliké zábřezí sicílské se háječky svými olivovými, světle zelenými trávníky a tmavými rozmarýnovými lesy. Ach jak příjemně vál větrík západní naplněn vonnými párami! Vivenčio lapal po něm jako ryba na suchu po vlně ji zasahující. Spanilost té krajiny při večerní jasnosti a vzdálené hučení vln mořských tak velmi občerstvilo jeho zemírající srdce jako rosička, jenž vypráhlou ovlažuje zemi. Kterak zíral a hleděl ven, brzy jednou, brzy druhou rukou se drže anebo oběma mříží se chopiv, až pak zemdlený, ruce maje naběhlé a opuchlé, zas dolů spadl v hlubokém zmámení! Nic o sobě nevěděl; jedině se mu zdálo, jako by opět byl na svobodě a v boji krutém, uprostřed hluku a zvuku válečného; střelba a břinkot zbraně daleko a široko se rozléhala a krutý křik a zvuk bojujících v uchu jeho líbezně zněl. Když zase ze mdlob svých procitl, zmizelo jeho prvejší spanilé podívání i sen a bylo již tma. Ach tak přece ještě jednou oučastna se stal nejlíbeznějšího pohledu v přírodu kouzelnou; ještě jednou papršlek zapadajícího slunce zrak jeho potěšil a okusil krásného pohledu na přívětivou zelenost olívy a na modro hladiny mořské. A co více?! Vždyť uzřel v daleké odlehlosti i lodě, mnoho lodí sem tam se zmítajících viděl, ano domníval se, že i lidi na nich patrně dost zří. Ale to mohl býti jenom přelud, jen sen — ale sen líbezný, ubohému nové síly dodávající. Přál si, aby byl na lodi, zmítán největším vztěkem rozjižených vln, nebo bídne morovinou stížen a života syt, jen aby mu lze bylo tam na těch odlehlých trávníkách duši svou pustit: důvěřoval se lehčeji umřít než v této přesmutné samotě. Temnější a pomatenější byly myšlenky a city jeho; jako těžce podnapilý ležel v hluboké pitomosti. Ani hlad, ani žízeň se nehlásily, ačkoliv již po tři dni ani krůpěj vody vyprahlý mu jazyk neovlažila. Takto trval, střídmo sedě nebo leže, buď spal, nebo bděl, buď mlče se zamyslíl, nebo nepamětlivě nahlas mluvil sám k sobě o nepraví, jenž se mu děje, o přátelích a milých svých, o domovu a strašlivé

budoucnosti; ale při tom všem hluk vzdálený a leckdy ránu přece se mu zdálo, jako by slyšel. Podobalo se, že válka, dosavad krutě vedená, ku krajinám těmto se blíží. Ale při všem namáhání sluchu nebylo lze, aby rozeznal, z které strany ten temný hluk pochází anebo je-li to jen mámení či skutečnost.

V tak přebídném stavu zastihlo ho sedmé jítro, mohlo-li jítrem nazváno býti něco málo světla, jenž slabě ještě jediným pozůstalým oknem do temného žaláře zapadlo. To všecko nebylo by jím pohnulo, ale změna pod ním nanejvýš ho zděsila. Nebylo to více lůžko, na němž ležel; proměnilo se v máry. Divoce se vzchopil, a udeřil se do čela o strop, jenž se byl tak velmi snížil, že nemohl více Vivenčio rovně se postavit. „Staň se vůle boží!“ vzdychal na máry ulehna. Železná postel proměnila se uměleckým nastrojením Ludovíka Sforzy tajnými perama, kteráž srážející se zdě tiskly, v máry a takto ta nepochopitelná proměna se dala. Takto měla býti ouzkost a zoufalost ubohé oběti nanejvýš vypnutá; a protož i poslední okno vydávalo jen sporného světla — na znamení hasnoucího již života.

Vivenčio seděl na márách svých; pak klekl a modlil se nábožně a poslední slze pod klapkami se mu vylily. Povětří kolem zdálo se mu býti zhoustlý a těžce dýchal; anebo mu jen bylo tak těsno okolo srdce, poněvadž pro zužující se zdě ani nemohl rovně stát, ani natažen ležet? Ale dokonávající již síla životní a umořený duch byli ti tam, ze všech vezdejších traplivostí vyvázli. Naděje zmizela všecka; a strach se v něm více neozýval. Jenom silnější a silnější jakýsi zevnitřní hluk a lomoz i patrně na ucho zvězněného zarážející rány střelné, jenž se daly sluchem dobře rozeznat, ustavičně ještě po celý den pozorlivost Vivenčiovu povzbuzovaly. Ach kýž by mu byla msta nyní poslední zasadila ránu, nebyl by ji pocítil ani znamenal. Ale možnost takového zpitomění milosrdnou přirozeností také si Tolfi napřed vypočetl a i této vyhověl.

Hluk a lomoz zvenčí byl neustále silnější, střelba vždy

bližší a bližší a Vivenčio, plný obdivení, nevěděl, co ještě se díti bude. Již bylo pozdě večer; nenadále udeřila násilná rána na zvon nesmírný a zazněla v ucho Vivenčiovo. Uhodila jedna. Zvuk byl tak blízký a tak omráčivý, že se zdál mozek protčnout, a desateronásobné odrážení jako při hřímání hučelo po všech jeskyních skalních. Nato následoval všeobecný praskot po celém stropě a po všech stěnách, jako by se chtělo všecko najednou sesypat. Vivenčio vzchopil se a napřáhl rámě, jako by chtěl mocí obrovskou shrkající stavení zadržet. Ale zdě se jenom zoužily a zase všecko utichlo. Strop mu již zasahoval na lébku, ač seděl celý shrbený; jen o několik pídí níže — a bylo po všem. Tělo jen se ještě škubalo, lapal po větru, ruce jeho dosáhly na obě stěny a nohy se mu protáhly. Takto ležel k smrti utrápený Vivenčio, až poznovu zvon zazněl a hrčení a praskot opět se ozval; praskot za praskotem následoval a střelba zvenčí tak byla násilná, až se pod Vivenčiem podlaha tak náhle otřásla, že se docela pomámený na zem svalil.

Slunce z hustého mraku vysílalo sporné papršky a obloha se kolkolem zatahovala, jako by černou rouškou svou chtěla slavit pohřební průvod ubohého Vivenčia; ale slunce mocnější protrhalo a rozehnilo mrak a v nejkrásnějším lesku zapadlo do hlubiny moře nesmírného. Vivenčio procitl ze sna věčného. S těžkým oddýcháním vyjevil, že dosavad živ jest; znenáhla pootevřel hluboko zapadlé oči, opět je zavřel a opět otevřel, zíral a zíral upřeněji, hleděl okolo sebe a — Bože milosrdný!! — uzřel se na lůžku pohodlném, okolo sebe své věrné druhy a sloužící. Nevěděl, co se s ním děje, živ-li či to jen sen mámicí — snad všecko, co snesl, jen zdání? Nikoli však, vždyť se cítil tak slabým, tak zemdlým, všecka síla jeho zmizela, že mu nebylo lze ani rukou více pohnout. A přece se nacházel uprostřed věrných svých přátel. Jaký to div, jímž byl jistě již smrti z náručí vydrán? Ty a podobné myšlenky se namítaly Vivenčiovi

v prvním okamžení svého procitnutí.

Když se takto chvíli byl kolem poohlédl, přistoupil k němu kmet, v němž Vivenčio lékaře seznal, a žádal, aby přijav něco málo léků, pokojně ležeti zůstal a ani slovem se na nic nedotazoval dříve, než by opět potřebné posily došel. Nemocný tedy uposlechl rady rozšafného starce, a odpočinuv pokojně několik hodin, takto se docela vzpamatoval. Přátelé ho hlídali po celou noc a Vivenčio, něco málo posilňujícího pokrmu poživ, líbě usnul a do bílého dne pokojně spočíval.

Na ráno procitna, tak se posilněným pocítil, že, ovšem ještě slabým hlasem a mdle, přece však zřetelně, mohl se přistojících tázat a o vyjádření všeho, co se s ním děje, požádat. Přítomný lékař, jenž vyšetřil, že mladost Vivenčiova více oučinkovala než líky jeho, neodepřel mu žádost tuto a starý Kavallo, Vivenčiovův spoludruh v bitvě i v žertovném šermu, jal se mluvit takto:

„Po nešťastné bitvě za Vidunou, kde tě krvežíznivý Tolfi sám rukou svou zajal, prchalo sice vojsko naše až do nejbližšího lesa. Zde ale rozstavení ostrostřelci pojednou se obořili na nepřítele, stálým pronásledováním našich umdleného, a tak něj dotírali, že, ač pevně stál a neohroženě se bránil, přece konečně ustoupiti musil. Tolfi zuřil, projížděl zástupy a všecek svůj lid do boje hnal; ale nadarmo: toho dne nemohl více rozplášené své vojíny sebrat. Zástupové jeho řídli a Tolfi chtě nechtě musil ustupovat ze všech stran. Naše vojsko tak velmi ho tisklo, že se musil s několika jenom prapořečky přes řeku pustit. Zde ho zaskočili naši a docela ho od ostatních jeho zástupů oddělili. Jeho spojenci Grimaldi, Toldo a Banieri se vzdali, druzí pak byli rozplášeni. Tolfi se prosekal s neustále řídnoucím zástupem svým až na hrad svůj. My ouprkem za ním hnali, a než se ještě mohl do hradu vedrat, k bitvě jsme ho přinutili. Tolfi se bránil co lev, ale nemoha moci veliké odolat, s velikou ztrátou se uvrhl do hradu svého, v němž se chtěl pevně zahradit. Však času mu nezbývalo hrubě: my hrad

obstoupili ze všech stran, i z mořské strany koráby naše se okázaly, a počavše outokem hnáti, po mnohém namáhání a odporu nepřátel konečně pozdě na noc hradu jsme se zmocnili. Zůřivý Tolfi říčel, když jsem první s zástupem svým hradby přešel, co zatím druzí, vrata u bran vypáčivše, v nemírném počtu do dvorce se vedrali. Tolfi dotíral mečem na nás, jeden však z zbrojnošů, meč mu z ruky vyrazil, jeho se chtěl chopit; vtom Tolfi vytáhna dýku vojína protekl, že se hned zvrátil, a zvolaje: „Pomsta má nesmí překažena býti!“ úprkem se hnál po dvorci k jakémusi průchodu, kde, jednomu z pacholkův svých rozžatou pochodni z rukou vytrhna, v průchodu s ní zmizel. Maje za to, že tajným průchodem míní uprchnout, pustím se za ním a několik mých věrných se mnou. Průchod se kroutil sem tam, vždy hloub a hloub, až jsme opodál uzřeli jeskyň velikou a rozlehlou, v níž se množství nacházelo velikých i malých železných kol a strojů s závažími náramné tíže, z nichž některá, kdožví jak hluboko do propasti velmi dlouhé a široké visela. Zde jsme spatřili Tolfiho, jak právě dýkou svou lano nesmírné tloušťky přeřezává. My se zarazili, nevědouce, strojili nám ouklady. Tolfi ale zpozorovav nás tím rychleji lano řezal zvolaje: „Nebudeť více, koho hledáte, pomsta má ho rozdrtila!“ Sotva domluvil, naříznutý provaz praskl, závaží na něm spadlo a při ukrutném praskotu a bouchání, jenž z kol, přenesmírnou rychlostí se točících, pošlo, rozstupovala se zadní zeď a my uzřeli člověka na márách ležícího. Sotva to i Tolfi zočil, podivem jako zaražený vzkříkl zůřivě: „Pekelné mocnosti, jenž mne pronásledujete, jakým omylem stalo se, že jsem nepravé závaží uřízl? Však proto pomstě mé ujíti nemá!“ Závaží došlo, kola se přestala točit a Tolfi vtom, když jsme na něj dorážeti chtěli, se rozběhna skočil přes prohlubeň a — padl do hlubiny bezedné, z níž jenom temné bouchnutí jsme zaslechli. Bezpochyby že se dříve, než dopadl, na závažích rozdrtil. Žes ty onen domnělý mrtvý na márách, dozvěděli jsme brzy od vlastního zbrojnoše Tolfiho, jenž, trýzněn jsa,

všecky ohavnosti pána svého vyznal, doloživ, že Tolfi, hned jak tě zajal, s tím doložením tebe na hrad poslal, aby tě bezmeškání do železné košile (tak nazývají zde toto ukrutné vězení, poněvadž při posledním sražení zdí vše to železo, na tělo člověka přilehše, kosti v něm všecky zdlouha rozdrtí) oblékli. Průvodčí tvoji ale omeškali se, a tudys později se dostal do vězení, sice bys již dávno byl života zbaven. Doložil i zbrojnoš, že pán jeho, bezpochyby chtě tobě kvapně a jednou ranou smrt udělat, dřív než by tě snad ještě přátelé tvoji osvobodili, kvapně chtěl závaží pustit; v pomatenosti ale a ve svém vztěku přeřízl druhý provaz, na němž viselo závaží stahující, a jak brzy se kámen do prohlubně svalil, druhé závaží, nemajíc odporu, kvapem železné stěny tvého vězení roztáhlo. Tys ale o sobě nevěděl. My tě vynesli, dobře opatrovali a zkušenému lékaři odevzdali, jehožto pomocí teprv třetího dne jsi zas poprvé k sobě přišel. Hrad jest v moci naší a kaž nyní, co s zajatými díti se má.“

Vivenčio se uzdravil opět, ale trud a zasmušilost ho opoutaly navždy. Vězně všecky rozpustil na svobodu a kázel železný žalář, aby všecka památka předešlé krutnosti odstraněna byla, zbořit a všecko to místo vyplnit zemí, pod níž hluboko ukrutný Tolfi spočívá.

